# СВОБОДА

## LIBERTY

ЧАСОПИСЬ ДЛЯ РУСКОГО НАРОДА ВЪ АМЕРИЦѢ И ОРГАНЪ „РУСКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА".

Рôкъ IV. — Шамокінъ, Па. Четвергъ 26-го Марця 1896. — Число 13


### Календарь.

| Марець. | | |
|---|---|---|
| 26 | Ч. | Венедикта. Александра |
| 27 | П. | Агафія муч. |
| 28 | С. | Савина. Юліяна. Алексан. |
| 29 | Н. | 6. ЦВѢТНА. Алексія |
| 30 | П. | Кирила єрус. Клявдія |
| 31 | В. | Хризанта. Дарія. Томы |
| 1 | С. | Отцѣвъ убит. въ об. савы. |

### Змѣстъ.


Водъ Редакціи. — Водъ Выдѣлу тов. „Союзъ". — Справы „Союза". — Вступна статя. — Вѣсти зъ Америки. — Вѣсти въ краю. — Новинки. — Справы робôтничи. — Де-що цѣкавого. — Всячина. — Смѣхъ и правда. — Скринка листова. — Фейлетонъ: Образки зъ Америки. — Самъ собѣ виненъ. — Оголошеня.


### Водъ Редакціи.

Подаемо понизше имена нашихъ аґентôвъ, котрй мають право колектовати грошѣ за „Свободу" и записувати новыхъ предплатниковъ. Просимо нашихъ читателѣвъ водноситись до сихъ людей зъ повнымъ довѣріемъ, понеже они выступають въ имени Редакціи.

Понеже годѣ всѣмъ водповѣдати листовно, мы завели переписку Редакціи и Администраціи и всякй водповѣди знайдуть нашй предплатники въ той рубрицѣ, котра все буде умѣщена на третой сторонѣ.

Аґентами „Свободы" суть:

Асафатъ Дзьобко, Shamokin, Pa.
Кость Кобанъ, Olyphant, Pa.
Вікторъ Гладикъ, Mayfield, Pa.
Стефанъ Шиманьскій, Mt. Carmel, Pa.
Иванъ Прегонъ, Yonkers, N. Y.
Игнатій Горбаль, Derby, Conn.
Іосифъ Коваль, Shenandoah, Pa.
Дмитро Ванько, Ansonia, Conn.

### Водъ Выдѣлу тов. „Союзъ".

Всѣмъ намъ звѣсне наше руске, робôтниче, спомагаюче товариство „Союзъ". — Мы даемо **500 дол. посмертного** и приймаемо тыхъ членовъ, що належали до другихъ товариствъ **безъ вступного**. Треба только заслати грошѣ до касіера: George Chylak, Olyphant, Pa. и повѣдомити секретя:

Rev. Nestor Dmytriw, Mt. Carmel, Pa., а вже еси чоловѣче забезпеченый на выпадокъ смерти. Вже твоя жѣнка и дѣти не плачуть и не нарѣкають на недбалого батька.

Понеже нашй члены не мають въ статутахъ написано, що „Союзъ" дае посмертного не 400, але 500 дол. а богато членовъ водзывае ся до насъ, щобъ статутъ такій имъ прислати, въ котрômъ бы було написано, що „Союзъ" дае посмертного 500 дол. — Выдѣлъ нѣмъ постарае ся о новй статуты, заявляе сею дорогою своимъ членамъ, що „Союзъ" водъ 5. липня 1895 року порѣшивъ платити посмертне не 400, але 500 дол. Найжежь то заявлене выстарчить нашимъ членамъ, нѣмъ выготовить ся новый статутъ. Пригадуемо такожъ нашимъ членамъ, що они мають право доставати „Свободу" за **одного доляра** на рôкъ. Просимо всѣхъ членôвъ, щобъ точно платили свои вкладки мѣсячнй, щобъ мы могли точно предкладати мѣсячне справоздане касове, тай щобъ на выпадокъ смерти члена Выдѣлъ всейчасъ моґъ бодай одну слезу отерти бѣдной вдовѣ и осироченымъ дѣтямъ.

**Иванъ Глова**
предсѣдатель.

**Несторъ Дмитрôвъ**
секретарь.

### СПРАВЫ „СОЮЗА".

**Приступили слѣдуючй новй члены:**

Члены Братства св. АА. Петра и Павла въ JERSEY CITY, N. J.

| | Число въ гол. книзѣ: |
|---|---|
| 1. Кринѣцкій Василь | 311 |
| 2. Цѣслякъ Теодоръ | 311 |
| 3. Дошна Афтанъ | 312 |
| 4. Адамякъ Иванъ | 312 |
| 5. Дурнякъ Лаврентій | 313 |
| 6. Ющакъ Клементій | 129 |
| 7. Сандовичъ Кондратъ | 313 |
| 8. Ковальчикъ Емил. | 314 |
| 9. Падва Теодоръ | 314 |
| 10. Вавринъ Семанъ | 315 |
| 11. Парылякъ Иванъ | 133 |
| 12. Урбанъ Теодоръ | 315 |
| 13. Петришинъ Иванъ | 316 |
| 14. Курыла Кузьма | 316 |
| 15. Шпакъ Емиліянъ | 317 |
| 16. Бережнякъ Мих. | 130 |
| 17. Вахновскій Василь | 317 |
| 18. Михальскій Ник. | 318 |
| 19. Ткачъ Теодозій | 318 |
| 20. Хованьскій Григ. | 319 |
| 21. Бѣляньскій Алек. | 319 |
| 22. Дура Галакій | 320 |
| 23. Урбанъ Иванъ | 320 |
| 24. Сѣракъ Игнатій | 321 |

Зъ поза Братства въ Jersey City, N. J. вступили дальше слѣдуючй члены:

| | |
|---|---|
| 25. Ющакъ Марія | 321 |
| 26. Карлякъ Михаилъ | 322 |
| 27. Квочка Илько | 323 |
| ST. CLAIR, PA. | |
| 28. Жукъ Филимонъ | 322 |
| MAYFIELD, PA. | |
| 29. Соха Василь | 323 |

**Несторъ Дмитрôвъ**
секретарь.

### Шамокінъ 26. марця.

Нове число Nr. 5. „Przeglad--y Wszechpolsk--ого", котре що йно прийшло до нашои редакціи, зневоляе насъ опять забрати голосъ въ справѣ еміґраціи нашихъ людей до Бразиліи.

Вже кождому зрячому хоть троха Русинови звѣсно, що Поляки взялись на серіо до польщеня Галичины, а особливо всходнои ей части, де майже выключне населене руске. Коли не помогли денунціяціи про грôзну повень православія, коли закладане костеловъ по осадахъ чисто рускихъ не приносили пожаданыхъ користій, взялись они на иншу штуку. Выгнати Русиновъ зъ Подôля майже силомôць зъ ихъ рôднои землѣ и перекинути до Бразиліи, щобъ тамъ збôльшити свои кольоніи, впровадити ихъ „pod jeden dach" зъ Поляками, поволи вынародовити, а тымчасомъ на Подôле спровадити юрбу жидôвъ и мазурôвъ. До выконаня сего патріочного проекту помôгъ Полякамъ рядъ и критичне, майже безвыхôдне положене економічне. И взялись Поляки до свого дѣла справдѣ по майстерски. Выслали черезъ алембікъ тов. св. Рафаіла тысячѣ нашого народу, дали имъ интеллиґентныхъ проводниковъ, постарались вже тамъ о школы, церкви и послали вже колькохъ священниковъ и учителѣвъ. Отъ що пише кореспондентъ зъ Параны до „Przeg. Wszechp:"

„Поволи, але стало посуваесь напередъ розвôй житя польского въ Бразиліи. Три найважнѣйшй чинники того житя: церковь, школа и товариства все то еще слабе, у всѣмъ видно початки, але и въ всѣмъ видно поступъ.

Въ Люценѣ, де осѣло значне число Русиновъ, що недавно прийшли зъ Галичины, кс. рим. кат. Алексій Ивановъ (родомъ зъ королевства) тѣшить ся симпатією обохъ обрядôвъ. На трехъ „крулѣвъ" целебровавъ вôнъ церемонію свяченя воды йорданьскои, котра то церемонія мае велику вагу для унiятôвъ". — На другôмъ мѣсци въ рубрицѣ „Emigracya i kolonizacya" згадуе тота газета про транспортъ еміґрантовъ зъ 1. сѣчня пôдъ проводомъ львовянина Ал. Енцінґера и наводить мѣсцевости, котрй въ будучôмъ роцѣ задумуе рядъ бразилійскій кольонізовати. Кольоніи польскй въ Паранѣ, после слôвъ газеты, вже нынѣ вплынули на другихъ народôвъ такъ дуже своею высшостію культурною, що дѣти бразилійскй и нѣмецкй громадно тиснуть ся до польскихъ школъ, щобъ научити ся польскои мовы. Чи се польска чванливость, чи правда? — не будемо розбирати, однакъ на кождый способъ треба признати, що Поляки розумѣють вагу еміґраціи и розумно беруть ся до еи з-орґанізованя. Може навчені фатальнымъ положенемъ кольоній польскихъ въ Сп. Державахъ, однакъ треба имъ признати, що до Бразиліи взялись на серіо. Зъ наведенои повысше кореспонденціи видно, де подѣлись нашй люде. Они нѣбы случайно попались помѣжь Поляковъ, нѣбы случайно знайшовъ ся польскій ксьондзъ, що знае водправляти въ нашомъ обрядѣ и змилосердивъ ся добряга, тай посвятивъ йорданьску воду, а за те народъ бѣдный Рускій вдячный безъ границь.

Отсе початки до польонізованя Русиновъ за океаномъ. Хто тому виненъ? А вжежь не Поляки. Жадный розумный чоловѣкъ не буде винувати другого, если вôнъ для себе добре робить. Зъ точки державно-політичнои не буде нѣхто винувати Россіи, що хоче зрусифікувати Поляковъ, анѣ не подивуесь германізаційнымъ змаганямъ Прусъ. Поляки, що поставили собѣ за девізу: за всяку цѣну водбудовати Польщу, уживають всякихъ можливыхъ средствъ осущеня тои идеи. Они органiзують ся и чекають нагоды, коли політичнй змѣны въ Европѣ наступлять того рода, що имъ дадуть нагоду изъ мертвыхъ воскресити небожку Польщу. Такъ думае кождый полякъ, почавши вôдъ Баденього, а скôнчивши на найбôльше загорѣломъ соціялістѣ Женевскôмъ. Въ виду тои идеи насъ иґнорують, называють насъ впрость унітами, а добродушный Русинъ еще вѣрить въ якійсь modus vivendi зъ братнымъ народомъ польскимъ. Якъ сказано, годѣ Поляковъ винувати за ихъ змаганя патріотично-політичнй. Винувати нашу нездарность, нашу некультурность, нашу неполітичность. Почалась еміґрація. Затрубѣли газеты про те „лихо" и якійсь глупый панічный страхъ обнявъ Рутенцѣвъ. Отворили они губы широко, ажь по уха и чекали. А тымчасомъ Поляки робили свое. У нихъ знайшли ся заразъ и интеллиґентнй проводники, у нихъ знайшли ся и священники. А нашъ рутеньскій „интеллиґентъ" буде переписовати вѣки вѣчнй канцеляріи за 15 зр. на мѣсяць, буде цѣлувати по рукахъ рожну дрянь урядничу, буде гинути зъ голоду, горше, якъ селянинъ, а поза порôгъ не рушить ся, бо не годенъ, бо вôнъ вѣчный моральный рабъ. Нашй академіки на перегоны будуть пописуватись фразами, хто якъ? и хто лѣпше понимае способъ служити народови, а що-за бальову салю „Народ. Дому" у Львовѣ не рушить ся. Цѣле нужденне жите буде вытирати собою канцеляріи, а не спроможесь пуститись въ ширшій свѣтъ, не найде въ собѣ стôлько моральнои силы, щобъ разомъ зъ народомъ для народу жити. Не будемо вказувати опять на примѣры другихъ, культурныхъ народôвъ, бо здае ся на тыхъ взорахъ наша академічна молодѣжь выховуесь, але тй взоры, остають взорами, а нашй пôдлй Рутенцѣ, пôдлыми Рутенцями. Добитись клямки урядничои, оженитись, зажити житемъ парасіта — отсе рай! А про священниковъ вже и не згадуй. Въ першôй лініи треба винувати ту тыхъ, що сидять въ горѣ. По тôлько лѣтахъ нашй церковнй справы въ Спол. Державахъ еще не унормованй. Wir schweben in der Luft до теперь. Здае ся тяжкій закидъ зробилибъ мы єрархіи церковной галицкой, єслибъ мы схотѣли сказати, що нерадивость и апатія взглядомъ еміґраціи до Бразиліи, то просто наказъ польско-австрійского правительства. После сего, що еще анѣ оденъ священникъ не выѣхавъ до Бразиліи, ми инакше думати не можемо. А праса наша, та неоцѣнена галицко-руска праса! Та вже и пôдъ небомъ другои такои ледачои не знайдешь. Але годѣ, яка суспôльность — такій еи водгомôнъ. Другй народы такихъ проститутокъ и въ руки не взялибы, а нашимъ Русинамъ въ Галичинѣ и зъ тымъ добре, бо сежь ихъ питоменный покармъ. Якъ подивити ся на роботу и жите другихъ народôвъ, якъ порôвнати роботу и жите наше, ажь лячно стае — и насуваесь пытане: чи буде лѣпше? чи буде коли лѣпше?

Здае ся тогды, якъ насъ вже нестане!

---

### ОБРАЗКИ ЗЪ АМЕРИКИ.

#### II.

Хиба той нѣмецкій поетъ не зазнавъ николи горя и бѣды, коли написавъ тй стихи:

> Warum in der Ferne schweifen?
> Sieh' das Guto liegt so nah,
> Lerne nur das Glueck ergreifen,
> Denn das Glueck ist immer da.

> (Чого блудишь по чужинѣ?
> Щасте всегда близько є.
> А хто знае якъ глядати,
> Певно щасте вôнъ найде.)

Я бо и дома и на чужинѣ гоню за тымъ щастемъ, а гоню истинно якъ вѣтеръ въ поли. И такъ въ той гонитвѣ, я загнавъ ся одинъ разъ ажь въ великаньскй горы стану Colorado. Зачувъ я вôдъ людей и зъ качокъ газетъ розмаитыхъ, що въ той краинѣ вôдкрыли люде невычерпанй сокровища золота, та и мене зôбрала охота назбирати собѣ отъ такъ колька тысячей фунтôвъ того матеріялу, щобы собѣ за него купити власный корабель и вернути до дому, якъ панъ cała gęba. Але чи вже поголоски тому винни, чи вже така нещастна моя доля, надармо я наблукавъ ся по горахъ и лѣсахъ въ золотодайной краинѣ Cripple Creek. Дармо сходивъ ноги и встромлявъ нôсъ майже въ кожду щелину скаль, золота я не найшовъ, а мѣсця де золото добували машинами, вже всѣ закупленй були черезъ компаніи о миліоновыхъ капиталахъ. Послѣднй чоботы подерли ся въ моей гонитвѣ за золотомъ, великй пальцѣ у нôгъ цѣкаво выглядали на свѣтъ божій, а цѣлый мôй здезилованый выглядъ, не стоявъ до моихъ золотыхъ снôвъ о поворотѣ до Европы власнымъ кораблемъ, въ жаднôмъ вôдношеню. Вже не хотѣлось менѣ вертати, якъ панъ cała gęba, але моливсмь ся до Господа Бога, щобымъ бодай моґъ вернути до Пенсильвеніи, якъ песъ, въ вагонѣ перезначенôмъ для псôвъ и худобы, бо на саму гадку, що 2000 миль зъ чубомъ перемандрувати per pedes apostolorum, або по нашому пѣшки, стискало ся серце въ моихъ вызше помянутыхъ цѣкавыхъ пальцяхъ у нôгъ. Але якъ то кажуть, надъ сиротою Богъ зъ калитою. Лѣзу я одного полудня, якъ ракъ поволи, бо ноги устають, а жолудокъ и кишки марша менѣ грають. Стаю надъ берегомъ малого гôрского потока, ажь ту бачу якись люде стоять по колѣна въ водѣ и щось зъ воды выберають. Присуваюсь близше и виджу, якъ однй выберають пѣсокъ, а другй щось полочуть и выберають. Побачивши мене всѣ перестали робити и выдивили ся на мене, якъ на якого Донъ Кишота, бо не много менѣ браковало, щобы зробити подôбне враженe моею обдертою персоною. Двохъ великаньскихъ драбôвъ приступило до мене и нужь выпытувати ся покрученымъ англійскимъ языкомъ, що я за оденъ, що я пороблю, чого хочу? и т. д. Що довго говорити, оповѣвъ я имъ цѣлу свою недолю, такъ и взяли они мене до себе (а були то Шведы) до роботы на такихъ условіяхъ, що кождого тыжня всѣ разомъ дѣлять ся по рôвной части золотымъ порошкомъ, якій выполочуть въ тôмъ часѣ. Перебувъ я зъ ними три мѣсяцѣ, спавъ разомъ въ шаласѣ въ лѣсѣ, ѣвъ разомъ що Богъ давъ и оденъ разъ въ тыждень привѣзъ на мулѣ зъ фармерскихъ осадъ о 40 миль вôддаленыхъ муку, а при кôнци того часу и пôсля моихъ калькуляцій мавъ-емъ досыть порошку золотого, щобы за его цѣну достати ся назадъ до Пенсильвеніи и ще де якій часъ перебути, поки не найде ся якій способъ до дальшои борбы зъ житемъ. Понеже зима надходила, постановили мои товаришѣ розвязати спôлку и розойти ся, де кому выгôдно. Я самъ постановивъ насамперёдъ передôстати ся до якого великого мѣста, тамъ вымѣняти мой порошокъ на готовй грошѣ и втѣкати вôдъ золота колорадского, якъ тôлько скоро зумѣю. Такъ я и зробивъ; забравъ ся я и по тяжкихъ и великихъ трудахъ добравъ ся якось зъ бѣдою до мѣста Denver, Colorado. Хотяй кождый день моеи мандрôвки то цѣкава и осôбна исторія, не можу еи ту помѣщати, бо нынѣшній образець не мае на цѣли представляти тои перегринаціи, але мае оповѣсти вамъ долю зовсѣмъ кого иншого, котрый певно одной годины народивъ ся зъ тымъ нѣмецкимъ поетою-щасливцемъ.

* * *

Иду собѣ широкою улицею въ Денверъ, змученый якъ вôлъ, голодный якъ песъ, а на грудехъ у мене золота на колька сотъ долярôвъ; иду и думаю, де-бы ту переспати и перекусити, а въ тôмъ очи мои спочали на великой таблицѣ, де золотыми буквами я перечитавъ написъ: Occidental Hotel, J. Mac Ohon, Poprietor. Ага думаю; якійсь Айришь, але що менѣ тамъ, най буде и Готентотъ, кобы давъ переночувати и що зъѣсти. Входжу до готелю, перша комната велика, шинкваcъ зъ магоньового дерева, за шинквасомъ зеркала ажь до повалы, всюда прекрасно, богато и елеганцко. Приступаю до шинквасу и щобы трохи пôдкрѣпитись, кажу до стоячого за шинквасомъ газды:

— Give me the best brandy of the house. (Дай менѣ найлѣпшои горѣвки, яку маешь въ дома).

— Yes sir, отвѣчае газда и ставляе передо мною фляшку и келишокъ. Треба знати, що вôдъ чотырохъ мѣсяцѣвъ я горѣвки не видѣвъ. Якъ собѣ налѣю повный келишокъ, якъ стукну, якъ махну, ажь менѣ очиска на верхъ вылѣзли, таку сильну подавъ менѣ шнапатырку.

— А бодай тебе чортъ взявъ, гукну по руски... покашлюючи, а горѣвка палить въ горлѣ, якъ огонь.

На тй слова мôй газда, якъ-бы его змія вколола, якъ суне, якъ перескочить шинквасъ, якъ пôрве мене въ свои рамена, якъ зачне душити до себе, я думавъ, що чоловѣкъ ошалѣвъ; ту горѣвка пече, ту шинкаръ душить.

— Господи Боже милосердный, кричу въ страху и трясу ся якъ рыба, умилосерди ся надо мною!

А мôй Айришь еще сильнѣйше притискае мене до себе, слезы горохомъ лѣють ся по его лици, а грудь пôдносить ся и спадае притлумленымъ плачемъ.

Сказивъ ся, думаю, и годѣ.

По малôй хвилѣ мôй Айришь, приходить до себе и..... вже знать було написано, щобы того дня дѣяли ся для мене чудеса..... каже до мене по нашому, по руски:

— Боже тебе благослови, мôй краяне, не дивуй ся, що твое руске слово, такъ мене тронуло, — та я вже 25 лѣтъ руского слова не чувъ.

Не мое перо способне вамъ описати, якъ посыпали ся пытаня и водповѣди зъ однои и другои стороны, що мы собѣ наоповѣдали, що

**SVOBODA**
(LIBERTY.)
Weekly Pape

The only Russian political Newspaper published in this Country; circulating in all parts of the United States and Canada, wherever the Russian language is spoken.

Published at 144, South Franklin st; Shamokin, Pa. of each week by the Svoboda Publishing Co.



All comunications should be addressed to:
„Svoboda" Printing Office
144 S. Franklin, st,
Shamokin, Pa.

Предплата рôчна .....2.00
До старого краю....... 3.00

Всѣ дописи и грошѣ просимъ высылати пôдъ адресу:
To "Svoboda" Printing Office
144 S. Franklin, st.
Shamokin, Pa.

Наша газета выходить що тыждня въ Четверъ.

Entered the post office at Shamokin, Pa. as second class mail matter.

### УВАГА.

Хотячй приступити до „Союза" най посылають вступнe и мѣсячне до касiера.

Mr. Gr. Chylak
Olyphant Pa.

И увѣдомити секретара пôдъ адресою.

Rev. Nestor Dmytriw
Mt. Carmel, Pa.
P. O. Box. 599.



## ВѢСТИ ЗЪ АМЕРИКИ.

### Дописи „Свободы".

Зъ New York. City.

Почтенна Редакцiо!

Прошу почт. Редакцiю помѣстити пару словъ про „Народный Дôмъ" зô стороны „Соединенiя" и его предсѣдателя.

Читаючи другiй разъ въ „Свободѣ", що нѣбы то въ Ню Йорку „Соединенiе", або радше предсѣдатель „Соединенiя" о т в о р и в ъ „Рускiй Народный Дôмъ", банкъ и пр. Я бувъ дуже цѣкавый де-що знати за той такъ благородный починъ и постановивъ самъ лично справдити. Не богато часу менѣ тое забрало, бо мешкаючи лише пару улицъ вôдъ згаданого „Народного Дому" перебѣгъ тамъ, тай ту не ту, ажъ и опинивъ ся передъ домомъ, де акуратно мае бути, нѣбы то охорона нашихъ Русиновъ. Зъ почватку я немôгъ розпôзнати, бо вокна залѣпленй мыломъ, але подививъ ся черезъ протерте вокно, тай увидѣвъ, що тамъ друкарня и не богато намысляючись вступивъ. При вступнѣ я побачивъ чотырохъ людей крутячихъ ся ту и тамъ, котрй складали черенки на словеньско-руску газету, а ту зновь оденъ нѣбы то Expeditor а и Manager of the busines. Зъ почватку я нѣчого не водзывавъ ся, бо люде менѣ не выдавали ся на Русиновъ, тай чекавъ и прислухувавъ ся. Рѣчь вела ся въ языку словацкôмъ. Но мене такъ дуже ихъ словацка бесѣда не займовала, а лише я розглядавъ ся на той „Народный Дôмъ". Саля вправдѣ велика, але тôлько такъ велика, що акуратно на друкарню, та и обозвавъ ся: Ta tu rusky narodny dom? Tu tu! Ta mace mesco pre emigrantoch? Ta to tu s'icko mesco, a prawda mame i piwnicu! A kto że robi pri novinkoch? Ta s'tirmi židzi skladaju, a ja robim expediciju a i minadžer tot pan. Отъ менѣ больше не треба було и розглядатись. тай выйшовъ. На улици здибавъ ся я зъ Русиномъ, та пытаюсь. чому то жиды такъ тѣшать ся зъ заложени „Народного Дому?" Та чого! Та прецѣнь они допомагають спродавати Nystrajovi рускй книжки и жидкй роблять при газетѣ, тожь не дивота. що жиди радй. А дальше, кобы-то Русины вже разъ трималисъ руского, та може бы мы ся и дочекали правдивого Руского „Народного Дому", але такои баламуты нѣкому незахоче ся.

Зôстаю зъ глубокимъ почтенiемъ.

Русинъ правдолюбъ зъ Аве. С.

## ВѢСТИ ИЗЪ СТАРОГО КРАЮ.

### Дописъ зъ Руси Галицкои.

(Реформа выборôвъ въ Австрiи. — Послѣдня сесiя краевого сойму Галичины. — Выборы громадски у Вѣдни и зрôстъ антисемiтскои партiи. — Що чувати зъ зъорганизованемъ галицкои емiграцiи?).

Мы въ Галичинѣ дуже зрадѣли побачивши, якъ скрѣпивъ ся народный рухъ помежи нашими землякими, що жiють на свободнôй американьской земли. Коли-жъ „Свобода" росширила объемъ, то будемо старати ся помагати Вамъ въ выдавництвѣ и пильно занотуемо для читателѣвъ Вашихъ всяку цѣкаву звѣстку зъ старого краю.

Найважнѣйшою полiтичною справою въ Австрiи (до сеи державы и нашъ старый край належить) е теперь р е ф о р м а в ы б о р ч а. Вôдъ кольканацять лѣтъ почали робôтники допоминати ся и для себе права выборчого. Они досн ще безъ правъ полiтичныхъ; рады державнй и краевй (провiнцiональнй) радять о нихъ и ухваляють для того робучого народу законы, але нѣхто не пытае ся, чи тымъ милiонамъ людей зъ тымъ добре и чи они такъ, чи може инакше хотѣли-бы мати. Въ Австрiи таке право, що хто не платить пять ґульденôвъ податку, то той вже и права голосованя не мае, той не може выбрати собѣ нѣякого заступника до парляменту ту у Вѣдни, чи тамъ до сойму краевого у Львовѣ. Тай и зъ тыми, що платять приписану найменшу найку податку выробляють комедiю. Людемъ зъ сѣльскихъ громадъ — якъ читателѣ „Свободы" собѣ певно нагадають — не дозволяють кождому зъ особна голосувати, якъ въ инныхъ державахъ оно робить ся. Въ Австрiи люде по селахъ выбирають на кождыхъ 500 газдовъ одного выборця, а тй вже сходять ся до повѣтового мѣста и тамъ голосують. То колись штудерний паны выдумали собѣ таку штуку, бо якъ менше голосуючихъ то и лекше ихъ, чи затуманити, чи пôдкупити, чи дреглями та ковбасами нагодувати, чи въ якiй тамъ иншiй спосôбъ выдерти для себе голосъ. Тай до тои публики ще и цѣсарскй власти (старосты повѣтовй и жандармы) рукъ прикладають; всѣхъ чѣпивъ ся блудъ, всѣ они думають, що якъ-бы хлопъ самъ почавъ надъ собою промышляти, то що найменше звернула бы ся земля горѣ ногами. Але така кривда довго не могла бути! Робôтники нѣмецкi, ческй а по-троха и польскй, доти впоминали ся за свое право, ажъ передъ трома роками найстаршiй мiнiстеръ австрiйскiй, покойный графъ Тафе предложивъ бувъ державнôй радѣ новый выборчiй законъ, котрымъ мало ся надати, мало-що не всѣмъ горожанамъ право выбору. Зъ того зробивъ ся крикъ великiй; найбôльше кричали всѣ тй идiоты, котрй при загальномъ правѣ голосованя були-бы певно перепали при выборѣ. Днесь сидять они въ Радѣ державнôй, лише зъ ласки старостôвъ и при помочи дреглѣвъ та шахрайства. Русины всѣ мусять стояти за такимъ загальнымъ и безпосереднымъ правомъ голосованя. тогды голосують тысячѣ народу, а таку силу вже анѣ не такъ легко подкупити, або жандармами настрашити. Кождый чоловѣкъ мае обовязки, кождый служить въ войску и кождый (инший впростъ а другiй посередно черезъ цло, тютюнь, соль, штемплѣ и иншу драчку) оплачуе податокъ, тому и кождый повиненъ мати право сказати свое слово въ справахъ загальныхъ. Але коли прiвiлiованыхъ загрозивъ графъ Тафе въ ихъ правахъ, то они показали ще таку силу, що Тафе мусѣвъ уступити. По нѣмъ наставъ князь Вiндiшгрецъ и бувъ лишь короткiй часъ; якъ то нашй люде кажуть: „пороху не вынайшовъ". Теперь поклыкавъ нашъ австрiйскiй цѣсарь на своего найстаршого мiнiстра и заразомъ мiнiстра внутрѣшныхъ справъ (по просту сказавши: найстаршого полiсмена) бувшого намѣстника (губернатора) Галичины гр. Каз. Баденього. Сему чоловѣкови певно по смерти не легкою буде земля, тôлько нашй Русины посыпали на его голову проклонôвъ! Заподѣявъ вôнъ богато кривды рускому народови при послѣдныхъ выборахъ до галицкого сойму краевого; ажъ до цѣсаря ѣздили Русины поскаржити ся...

Отжежъ той графъ Бадени втявъ нову штуку. Мѣркуе собѣ: не дамъ загального права голосованя, то спокою менѣ не дожити, а якъ дамъ, то и своя польска шляхта и бôльшость теперѣшныхъ пословъ голову менѣ оборвуть. Тому пустить ся на середну дорогу.

Австрiйска палата пословъ складае ся зъ 353 пословъ; ихъ выбирають въ части властителѣ великихъ земскихъ обшаровъ (паны, дѣдичѣ), въ части мешканцѣ великихъ мѣстъ, дальше купцѣ и фабриканты зновь для себе окремо, вконци сельскй громады. Першй три ґрупы (они называють ся: курiи) голосують безпосередно, а послѣдна то е сѣльскй громады черезъ выборцѣвъ. До тыхъ 353 пословъ хоче графъ Бадени долучити ще 72 пословъ, котрй мають выйти зъ загального голосованя всѣхъ горожанъ державы по-надъ 21-тый рôкъ житя. Цѣлу державу дѣлити хоче на 72 величезныхъ округôвъ выборчихъ, а зъ тыхъ кождый дае одного посла. Въ той долученôй, пятôй курiи вся тварь божа буде голосувати. Выйде зъ того така чудасiя, що мѣщанинъ скоро е до того ще властителемъ села и членомъ торговельнои палаты, буде ажъ чотыри разы голосувати: зъ мѣстами, зъ панами, зъ купцями и ще разъ зъ усѣма разомъ. Галичина мае доси 63 пословъ въ радѣ державнôй, зъ того выбирають паны 20. мѣста 13, купцѣ 3, а сельскй громады 27 Тй послѣднй то повиннй бы бути або сами розумнй хлопы, або прiятелѣ хлопскои справы. Тымчасомъ повыбирали собѣ хлопы, або самыхъ пановъ, або чортъ знае кого; тому всему виннй штучки выборчй.

Зъ пятои курiи мае достати Галичина 15 пословъ. Выборы такожъ посереднй черезъ выборцѣвъ, але соймы краевй можуть собѣ настановити выборы безпосереднй (кождый хлопъ самъ голосуе), та въ Галичинѣ наступить то здасть ся тогды, якъ ракъ свисне...

Таку реформу прiйме правдоподôбно парляментъ, бо она всякимъ панамъ и подпанкамъ не вôдбирае патенту на „заступникôвъ народу". Днесь вже можь сказати, що Русинамъ нѣякого зъ того хôсна не буде. Округи выборчй такй широкй (примѣромъ Рогатинъ — Подгайцѣ — Станиславъ Товмачь — Богородчаны — Надвôрна!), що ани не порозумѣти ся нашимъ людямъ що-до особы кандидата, анѣ зъорганiзовати ся, здати справу зъ посолования на такихъ обшарахъ. Зновь старосты зъ жандармами „п о в ы б и р а ю т ь" пословъ. Противъ тои реформы выступае въ комiсiи парляменту Русинъ посолъ Юлiянъ Романчукъ. Та вôнъ еще зъ тыхъ старыхъ „рутенцѣвъ", що нѣколи не выдобуде зъ себе цѣлои правды. И симъ разомъ говорить-балакае, хоче ту дрантиву реформу ще поправляти (вноситъ вмѣсто 72 пословъ побôльшене на 89), а таки не вôдважить ся сказати, що то дрантиву Русинамъ такъ зъ нею, якъ и безъ неи.

Скôнчила ся недавно е с е с i я к р а е в о г о г а л и ц к о г о с о й м у; въ насъ ще — якъ знаете — кождый край (провiнцiя) мае свôй соймъ для справъ чисто краевыхъ. Рускихъ пословъ зъ вôльного выбору е лишь три; зъ ласки польскихъ пановъ мы достали 11 пословъ, котрй кажуть, що е рускими послами, але газета „Дѣло" называе ихъ лишь послами „рускои народности". Ще е и три епископы рускй, они сидять въ соймѣ въ силу своеи посады. Вже разъ треба вôдзвычаити ся зачисляти ту братiю до числа заступникôвъ народу, они хилять ся куды ихъ вѣтеръ нагинае, бо ачей-же за дурно не робили бы ихъ кардиналами.

Три независимй рускй (адвокатъ Д-ръ Окуневскiй и хлопы Стефанъ Новаковскiй и Останчукъ) добре заступали ся за хлопску кривду. Въ черновецкôй газетѣ „Буковина" вскуе собѣ п. Барвѣньскiй зъ обохъ хлоповъ. „Добре ему говорити, нехай-бы Новаковскихъ и Останчукôвъ вчили були тôлько въ школахъ що его, они днесь насыпали бы ему доброго перцю! А до того обѣ хлопы рускй першiй разъ були въ соймѣ, и годѣ вôдъ разу жадати Богъ знае чого. Зъ прочихъ Русинôвъ въ соймѣ то ще хиба якихъ три, або чотыри щось роблять и въ загалѣ щось думають. Нехай и не погодимо ся нѣколи зъ поганою полiтикою пословъ Барвѣньского, або Вахнянина, але певна рѣчь, що они чують себе Русинами и въ переконаню, що сею дорогою прислужать ся для рускои народнои справы — працюють пôсля силъ и способностей своихъ. Але якои пометы тамъ дурнѣсенько никнуть такй непотрѣбы якъ о. Мандичевскiй (выбравъ собѣ его округъ Надвôрна), або Охримовичъ (зъ Дрогобыцкого округа), або якiйсь ново-вôдкрытый Русинъ судiя Каратницкiй (що въ Калуши побивъ Романчука), або о. Небиловецъ (его заслуга въ томъ, що своякъ кардинала Сембратовича) — то вже тяжко зрозумѣти. Такiй оденъ зъ другимъ, якъ бы мавъ лице то и не пхавъ бы ся до того, до чого вôнъ неспособный...

Русины поставили кôлька внесень особливо дотычно шкôльництва, упоминали ся за хлопôвъ при нарадахъ о польованю, бажали знесеня дорогихъ таксъ нотарiяльныхъ и оплатъ за доручованя судовыхъ письмъ и таке инше. Богато зъ того — якъ вже вписавъ „Dziennik polski" — засне сномъ блаженныхъ таки въ комiсiи, бо Поляки не конче такй скорй попустити Русинамъ. Про емiграцiю говоривъ посолъ Вахнянинъ, про те згадаемо пôзнѣйше. Та цѣла репрезентацiя Русинôвъ робила анѣ слова вражѣне „глубокихъ" полiтикôвъ, зъ своимъ „тактомъ" (симъ словомъ Русины закрывають свôй сервiлiзмъ) не псовала крови панамъ польскимъ (ихъ е въ соймѣ 83 на 151 пословъ), зъ ангельскою терпеливостiю чекае, чи не спаде яка окрушка и для Русина зъ паньского стола. одынымъ словомъ до тои дрѣ-

---

ся набалакали, якъ менѣ Мас Ohon представивъ свою жѣнку Американку и свои дѣти, котрй на нещасте не знали уже рôдного слова свого вотця, якъ мене тамъ принимали, гостили, черезъ двѣ недѣлѣ, о моимъ выѣздѣ и чути не хотѣли, якъ менѣ помогли продати мое золото, якъ мене выправили на дорогу, якъ рôдного брата, а оповѣмъ коротко на скôлько рамы нынѣшного образка дôзволяють, якимъ способомъ нашъ Айришъ-Русинъ заблукавъ ся въ далеку країну Колорадо и якъ тамъ зôставъ богатымъ и щасливымъ чоловѣкомъ, хотяй и въ чужинѣ. Нынѣ вже Occidental Hotel и назву змѣнивъ и перейшовъ въ десятй руки, а вôдъ пять лѣтъ могила покрыла кости нашого краяна, котрый якъ довго живъ всегда до мене писавъ листы, а по его смерти вдова не забула донести менѣ о той сумнôй новинѣ. Але до рѣчи.

* * *

Вже больше, якъ трiйцять лѣтъ тому — оповѣдавъ менѣ Мас Ohon — якъ я приѣхавъ до Америки. Що буду тобѣ брехати. утѣкъ-емъ вôдъ войска, коли мене хотѣли взяти въ рекруты въ Станиславовѣ. Родивъ ся я въ селѣ Залѣсю, батько мôй бувъ дякомъ при церквѣ и называвъ ся Макогонъ. Менѣ на имя Иванъ. Та ту въ Америцѣ зробили зъ нашого Макогона, айриске Мас Ohon; най тамъ змѣняють имя, но серце не змѣнять, оно все руске. Батько мене учивъ читати на молитвословѣ, научивъ и писати и, Богъ дай ему вѣчне спасене, грати на скрипцѣ. Коли родичѣ мои померли, мавъ я лѣтъ доперва 11, но скрипка батькôвска не дала загинути сиротѣ. Чи то весѣля, чи хрестины, чи иного сироту, а за его музику дали и ѣсти и пити. та ще не одного цванцигера сребромъ. Такъ я пережививъ ажъ до того часу, коли прiйшовъ часъ моеи конскрипцiи до войска. Нехотѣло ся носити карабинъ. Богъ знае за що и не що, нехотѣлось брати штурканцѣвъ кольбою пôдъ ребра вôдъ котрого небудь гефрайтера, та взявъ я свою скрипку пôдъ паху, помоливъ ся до Господа Бога на могилѣ моихъ покôйныхъ родичѣвъ и пôйшовъ въ свѣтъ. Ще въ тойчасъ нашимъ людямъ не снило ся ѣхати до Америки, но мене намовивъ и забравъ зъ собою одинъ жидокъ, котрый также утѣкавъ вôдъ войска. Приѣхали мы до Ню Йорка, жидокъ нашъ вôддавъ мене иншимъ жидкамъ въ руки, а самъ згинувъ межи милiономъ ню-йорскихъ людей. Що було робити? Жидки вынюхали у мене ще кôлькадесять австрiйскихъ гульденôвъ, та такъ довго крутили и намовляли, ажъ вытуманили всѣ грошѣ, але ще тôлько мали совѣсти, що вôддали мене якомусь фармерови зъ Texas, котрый потребувавъ людей до роботы при бавовнѣ, Въ два дни потôмъ фармеръ забравъ насъ десять робôтникôвъ зъ собою, на желѣзницю и далѣй въ дорогу. Вже чотыри дни и ночи ѣхали мы безъ перестанку, я думавъ, що вже мене на конець свѣта везуть, коли въ однôй хвилѣ, якъ гукне щось, затрясе потягомъ, а потôмъ ломоть, крикъ, стогнане..... и я утративъ память. Не знаю до нынѣ якъ довго я перележавъ безъ памяти, но знаю, що пробудивъ емъ ся въ шаласѣ, въ лѣсѣ, на постели зъ мху и листя, а при менѣ лежала моя скрипка. Не довго потôмъ прiйшли якiесь люде, чорнй, зарослй, выглядали, якъ одного найшли люде пошукуючй золота недале-

...лымъ языкомъ (було то по англiйски). Одинъ подавъ менѣ бутельку, зъ котрои напивъ-емъ ся якогось плыну, кислого, якъ оцетъ. Перележавъ я тамъ якихъ двѣ недѣлѣ ажъ здужавъ встати и ходити. Коли одного вечера зôбрали ся тй дивнй люде, котрй давали менѣ ѣсти и пити, около пятьдесять людей и начали менѣ показувати на пальцяхъ, щобы имъ заграти.

Взявъ я мою скрипку-голубку, видишь ею, она тамъ висить надъ моимъ лôжкомъ, тягне оповѣдане свое Макогонъ, настроцъ, потягнувъ смычкомъ и загравъ имъ одну нашу тужливу думку. Треба було видѣти, якъ тй здичѣлй, въ недоступныхъ лѣсахъ люде слухали нашои думки, якъ Службы Божои, а коли закôнчивъ-емъ, зачали всѣ кричати. свистати, стрѣляти зъ револьверôвъ, дѣйсный судный день. Оденъ знявъ зъ головы великiй капелюхъ и кинувъ въ него горсть золотого пороху, и кождый по очереди кидавъ то золотый порошокъ, то кусники золота. Коли колекторъ всѣхъ обôйшовъ, высыпавъ передомною золоту купу и показувавъ менѣ на пальцяхъ, що то мое. И зновь зачали всѣ кричати и показувати пальцями, щобы имъ грати, бо они хочуть таньцювати. Якъ гукну имъ на скрипцѣ нашого тропака, якъ мои золотодайнй товарѣшѣ зачнуть пукати копытами; ще такого таньцю я не бачивъ и не чувъ о такôмъ нѣколи. Мавъ то бути американьскiй дѣдъ. Нынѣ знаю все, що тамъ ся дѣяло, но въ той часъ все для мене було новостiю. Одже для поясненя скажу тобѣ, що коли нашъ потягъ розбивъ ся въ лѣсѣ, згинули всѣ пасажиры, а тôлько мене и еще одного найшли люде пошукуючй золота недале-

... часу я два роки мешкавъ межи тыми авантурниками зъ цѣлого свѣта, ту научивъ ся по англiйски и що день вечеромъ выгрывавъ имъ на скрипкахъ нашй коломыйки и присюды, а они гуляли дѣда. Не скупили они золота и кождый охотно дававъ менѣ, коли мôгъ, хоть въ той спосôбъ упрiемнити собѣ кôлька хвиль въ тôй дикôй чужинѣ. Коли я по двохъ лѣтахъ приѣхавъ до Denver и змѣнявъ мôй запасъ золота на грошѣ. мавъ я 6450 американьскихъ долярôвъ. Знавъ я добре, що не менѣ зачинати якiй бiзнесъ, коли такъ мало еще знаю американьского житя. Сховавъ я добре грошѣ и поступивъ ту за парубка до того готелю, котрый теперь мôй. Въ день я мывъ пôдлоги, чиствъ коня давного газды, и вечеромъ гравъ для гостей на скрипцѣ. Такъ минуло три роки. Донька мого газды поглядала на мене милымъ окомъ, а и менѣ вкрала ся она до мого серця. Такъ и полюбилисьмо ся, а понеже у Американôвъ то и не дивота, и побралисьмо ся. Мого панотця зъ готелю я сплативъ, а днесь Богъ давъ доробити ся мастку, и до того великого, и маю поважане у людей и щасте въ хатѣ, але все туга до свого вôдзывае ся и хотѣло бы ся побачити рôдну стрѣху. То и за якихъ пять лѣтъ, якъ наймолодшй дѣти пôдростуть, поѣду на мое пôдгôре зъ моею скрипкою, хоть на повъ року. Скôнчивъ оповѣдане.

* * *

Бѣдный Макогонъ, за пять лѣтъ не увидѣвъ вже роднои стрѣхи, а чужа не рôдна земля покрыла рускй кости.

**Бузько.**

мучои атмосферы яка панує въ соли соймовой она дуже добре умѣла застосувати ся.

А чому паны польскі не хотѣли тамъ внусотити такихъ Олесницкихъ, Королѣвъ, Дорундаковъ, Давидяковъ и другихъ? Вже то наша „брація" дуже добре розумѣли, що зъ тыми не такъ легко дурничкою справити ся, якъ зъ Кратницкими и Барвѣньскими! Мы засуджені (бо такъ вже згоры соймъ зложеный) все на меншость національну, не остае намъ иншои рады, якъ демонстрацій и скандалы робити шляхтѣ польской. За те промовы тамъ выголошуваній и неустраншима борба выховували бы та гартували-бы народъ політично. Днесь лишь деморалізацію дуже зъ вѣдтамъ въ масы народу. Дуже справедливо пише Д-ръ Иванъ Франко въ нѣмецкой газетѣ „Die Zeit", що найважнѣйшій здобутокъ соймовои працѣ то те слово „bydło" якимъ середъ дискусіи почастувавъ польскій панъ зъ Кракова Д-ръ Йорданъ дуже розумного польского хлопа Бойка. Заостріе ся рожницця класова помежи панами и хлопами; межи розъогнить ся борба, а тогды последний такой побѣдять, бо ихъ є больше. Кулакъ у чоловѣка — пише „Громадскій Голосъ" — не лишь на те, щобы польскі ланы обрабляти, его можна также въ пястукъ зложити и почастувати кого треба.

(Конецъ буде).

## НОВИНКИ.

— Будова другого мосту на East River помѣжь New York a Brooklyn, N. Y. розпочне ся въ червню с. р. а буде скончений въ 3 до 4 лѣтахъ. Мостъ той буде будованый въ той способъ, якъ найславнѣйшій въ свѣтѣ мостъ Бруклиньскій, коло котрого не далеко стане. Понеже міністеръ зôзволивъ на зниженіе помосту зъ 145 на 135 стопъ, то кошта будовы будуть оденъ міліонъ доляровъ меньшій.

— Тутешній Шамокиньскій Congressmen M. H. Kulp, чоловѣкъ высокоповажаный вôдъ всѣхъ народностей, предложивъ на засѣданю думы державнои въ Washington біль жадаючі выставленя будынку рядового въ Шамокинъ, Па. за суму 60.000 доляровъ. Вп. М. Н Kulp, мотывуючи свôй внесокъ подавъ цѣкавій статистичні выказы, вôдносячі ся до розвою мѣста Shamokin, Pa. Отъ головні больше-меньше статистичні даній: County (повѣтъ) Northumberlad, въ котрôмъ лежить мѣсто Shamokin, Pa. зôставъ утвореньмъ въ р. 1772. Всѣхъ мешканцѣвъ числить теперъ целе County 101 тысячь. Мѣсто Шамокінъ, мае 25 тысячь мешканьцѣвъ, а есть подѣлене на 10 Ward (частей мѣста). Мае чотыри воддѣлы сторожи огневои, розложенихъ въ отвѣтныхъ частяхъ мѣста Три головні банки, въ котрыхъ зложено минувшого року 40 міліоновъ доляровъ и 18 церквей розличного вѣроисповѣданія; 12 высшихъ школъ (High School), котрыхъ будынки суть вартости 395 тысячь доляровъ; 600 гандлѣовыхъ домôвъ, 10 газетъ, зъ тыхъ три щоденні, другі тыжневі, якъ пр. „Свобода" а и мѣсячні. Есть крôмъ того 63 товариствъ, такъ вспомагательныхъ якъ и политичныхъ. Вартость всѣхъ будинкôвъ мѣста Шамокінъ выносить надъ 100 міліоновъ доляровъ.

— Справа великои ваги. Сенаторъ Lodge высказавъ дня 16. марта с. р. въ сенатѣ въ Washington, D. C. остру бесѣду противъ иміґраціи (принимано людей зъ другихъ частей свѣта до Спол. Державъ). Бесѣду розпочавъ о год. першой по полудни. Выказавъ насамперѣдъ, що теперѣшне право зборонює принимати до Спол. Держ. Америки цѣлковъ убогихъ, хорыхъ, караныхъ кримінально и роботниковъ спровадженыхъ за контрактомъ. Тое право каже Lodge, за мало вспиняе иміґрацію и жадае, щобы тое право розтягнути и на людей, не посѣдаючихъ жадноии науки, котрыхъ найбольше число есть межи народами: Италіянами, Русинами, Поляками, Унґарами, Греками и Азиятами, а меньша часть неуковъ помѣжъ Нѣмцями, Шведами, Норвейчиками и Французами. (Айриши всѣ ученій!) Найбольше иміґрантôвъ лишае ся на веходѣ, каже Lodge, замѣсто удати ся на заходъ, або полудне, де по треба силы робочои. Осѣдають они тутъ великими масами, та побольшають тымъ число небеспечнои голоты. Если намъ лежить на серцу добро американьского роботника и побольшене его заробку, то повинни смо въ сей часъ вздержати иміґрацію, а навѣть заплатити кошта подорожи назадъ до краю родинного для тыхъ, котрі не мають права ту осѣдати. Если встримаемо иміґрацію людей цѣлковито неученыхъ, то кождый роботникъ тутешній знайде роботу вôдповѣдну въ своимъ фаху и вôдповѣдну достане за ню платню. Ученый иміґрантъ не вплыне на зменьшене платнѣ, бо такій самъ буде старати ся о высоку платню за свою роботу. Але неученый роботникъ, потрѣбуе мало до житя, протое задоволяе ся и найменьшою платнею, зъ той отже стороны грозить небеспечньство для ученого роботника американьского.

Небеспеченьство зъ иміґраціи вже кождый видить бо есть вже оно за велике и доконче треба зарадити средства охороны. Небеспечность у дверей нашого краю, замкнѣмъ же ті двери передъ тою небеспечностію. Тыми словами скончивъ Lodge свою бесѣду, а говоривъ цѣлу годину. — Що таке право буде постановлене и то скорше, якъ где хто того надѣе ся, то певно. Длятого мы Русины роботники, если намъ иде о нашу шкôру, повинни ся до того приготовити. И такъ всѣ тутешній повинні брати американьскі паперы, хто першій, хто може и другій, бо прійде часъ що всѣхъ не маючихъ американьскихъ паперôвъ будуть зъ ведти гнати на чотыри вѣтры. Наші же бѣдні братя въ старôмъ краю, нехай учать ся читати, писати, горнуть ся до просвѣты, щобы мали якесь поняте о свѣтѣ, щобы, еслибъ незавидна доля змусила ихъ покинути свою рôдню, могли мати, яко просвѣченый народъ, вôльный вступъ на вôльну американьску землю.

— Убійство и самоубійство. — Страшный выпадокъ притрафивъ ся ту у насъ въ Юнкерсъ, Н. Й. Оденъ малярь именемъ Joseph Demet застрѣливъ свою любовницю, а потомъ себе. Рѣчь такъ ся мала: Іосифъ Деметъ, жонатый чоловѣкъ, залюбивъ ся въ своій насербицѣ, котра жила зъ своєю матерію въ другомъ домѣ, и намавлявъ ю, щобы она жила зъ нимъ на вѣру. Дѣвчина оказовала ему зъ початку прихильность и обѣцяла ему, що згодить ся зъ нимъ на вѣру жити, однакъ вôнъ мусить ей наперѣдъ выплатити 1000 дол. І. Деметъ на тое не приставъ и въ ночи зъ дня 13 на 13 марта прійшовъ до насербицѣ. Наколи тая не хотѣла поддати ся его волѣ, тогды сей вытягнувъ ножь и хотѣвъ ю зарѣзати. На крикъ матери насербицѣ І. Деметъ звернувъ ся до матери зъ погрозою, що и ю зарѣже, а тая перестрашена утѣкла до иншого дому, де и переночовала. Деметъ зъ насербицею оставъ самъ черезъ ночь. Рано насербиця пошла до роботы до фабрики, а Деметъ вернувъ до своеи хаты. Чувъ ся не своимъ, якось грижа недавала ему спокою. Выйшовъ протое зъ хаты, пôшовъ до фабрики где насербиця робила и сказавъ ей. щобы заразъ до дому вертала, бо мати ей хвора. Коли насербиця прийшла до дому, Деметъ трема выстрѣлами зъ револьвера убивъ ю на мѣсци, потомъ звернувъ револьверъ до своеи жены. однакъ той удало ся утечи, а въ конци двома выстрѣлами въ голову убивъ себе. Пасербиця числила 16 лѣтъ. — Чи то були люде?

І. Пр.

## Справы роботничі

### Теперѣшні гадки про роботу.

Въ першой половинѣ сего мѣсяця, за для зимна и великихъ снѣговъ роботы по майнахъ и фабрикахъ декуды ишли слабо, а де куды и всѣмъ лихо.

А що не задовго у всѣхъ галузяхъ промыслу и въ майнахъ полѣпшене наступить сего доказомъ суть державні бонды, котрі все йдуть въ гору.

Вывôзъ продуктôвъ американьскихъ за границѣ нимъ разъ збôльшае ся и подносить ся въ цѣнѣ, зъ того можь заключати, що промыслъ американьскій поправляе ся все, а нѣколи не упадае. А що роботники ровномѣрно зô взростомъ промыслу зыскують, сего не можь заперечити, одже не можна бояти ся, щобъ въ роботѣ ишло пôсля того до горшого, только мусить йти до лѣпшого. Що сего мѣсяця робота йшла лихо, то не диво, бо въ томъ часѣ звычайно роботы лехо йдуть, не только сого року, але такъ бывало и минувшими роками.

Въ копальняхъ вугля не зайшла нѣяка така важна змѣна, щобъ роботы мали на будуче плапно йти; противно, йде до лѣпшого и робота поправить ся.

Теперѣшня цѣна вугля $2 за тонъ тримае ся стало и потреване до 1. цвѣтня, що есть доказомъ, що вугля нема подостаткомъ и копальнѣ не упадають. Можна навѣть припускати, що цѣна вугля по 1. цвѣтни буде подвысшена, бо нѣгде нема подостаткомъ вугля на складѣ. Для того и роботы вôдъ 1. цвѣтня по майнахъ и брехахъ пôйдуть певно лѣпше. Только най люде терпеливо на своихъ мѣсцяхъ выждуть, а певно буде лѣпше.

Желѣзо троха пôдскочило въ цѣнѣ, але не такъ дуже, щобъ могло мати великій вплывъ на копальнѣ вугля. Понеже однакъ нѣгде желѣза нема на складахъ по достаткомъ, одже и фабрики желѣзні будуть довгій часъ добре робити.

Пересѣчный робочій часъ есть теперь 5 днѣвъ и 8 десятыхъ; на початку лютого бувъ пересѣчный часъ лишь 5 днѣвъ и 2 десятыхъ, то и зъ того можна вносити на полѣпшене роботы.

Въ Port Royal, Pa. на желѣзници Baltimore и Ohio потребують 100 роботниковъ.

## ДЕ-ЩО ЦѢКАВОГО.

— Въ Россіи мужикъ дуже консервативный и дурный. Рѣдко вôнъ самъ що думае. Цѣла его увага, робота и всяке дѣлане звернене на Бога и на царя. Въ одномъ лишь случаю не покликуесь нѣ на Бога, нѣ на царя. А то тогды, якъ злапають конокрада. Падоньку мôй, якъ они его лінчують! Бувають случаѣ, що пхають злодюзѣ желѣзні цвяхи въ пяту, а бувають выпадки, що здоймають поволи шкôру живцемъ зъ головы и такихъ иншихъ звѣрствъ допускають ся. Въ Америцѣ рôвножъ лінчують, але зъ тою рôжницею, що то не суть темні мужики россійскі, только нѣбы то цивілізованый народъ.

— Найбольша рѣка на свѣтѣ Misouri. 4100 миль довга.

— Въ Австраліи хотѣли запровадити си войско, але Анґлія тому спротивила ся, бо такъ бы выйшло, якъ зъ Америкою.

— Въ Чехахъ побили ся два молодики про свою любку. Не дивувавъ бы ся нѣхто тому, еслибъ та „дѣвчина" була мала якихъ 18 лѣтъ, а то лишь 68 лѣтъ була та панна стара.

— Въ Австріи вôдкрыто діяментові поля, и то дуже богаті. Еслибъ котрый Русинъ мавъ богато грошей, може поѣхати геть, а заробить ще больше.

— Въ Букарештѣ до одного молодого офіцира прійшла его „мила" до касарнѣ перебрана за вояка. Якось пôдглянули то, офіцера здеґрадовали а любовницю замкнули.

— Въ ночи зъ 26. на 27. Лютого переночували на стаціи поліційнôй въ Чикаґо лишь 144 волоцюгъ.

— Астрономъ Перріне вôдкрывъ недавно тому нову комету, котра зъ такою скоростію зближала ся до нашои землѣ, що дня 19. лютого була вôддалена вôдъ землѣ 40 міліонôвъ миль. Боялись, щобъ они не зôткнули ся зъ землею, бо тогды булобъ одно зъ нихъ розбило ся. Але нещастє вже минуло. Дня 1. марта комета змѣнила свôй напрямъ и вôдвернула ся вôдъ землѣ.

— Наслѣдникомъ трону Австріи мае бути Марія Валерія, друга дочка цѣсаря Францъ Йосифа, бо теперѣшный наслѣдникъ Францъ Фердинантъ умирае на сухоты въ Египтѣ. Такъ доносять зъ Берлѣна.

## ВСЯЧИНА.

### Вчені выдумують дива.

Саме тоды, якъ по улицяхъ бôльшого мѣста Галичины поразъ первый пустили въ рухъ електричну колѣй, були два селяне въ мѣстѣ. Здассь полагоджуючи свôй пильный интересъ помучилисъ, бо всѣли си на камени вôдпочивати и якъ звычайно, затягли розмову. Въ томъ передъ ихъ очима покотилось щось, чого они зъ роду не бачили, нѣ живе, нѣ мертве, нѣхто изъ заду не пхае, ничь зъ переду не тягне, а котить ся мовь несамовите! Вытаращили они очи, тай смѣлѣйшій зъ нихъ обôзвавъ ся: „Абожь то, куме, мыслите зъ Богомъ".

Такъ то. Наколи простый чоловѣкъ робить тяжку и небеспечну роботу, пече ся при огни, ломить великі брылы камѣня, готові его що хвиля привалити, копае пôдъ землею небеспечный о свое жите, ученый знову думае въ тихôмъ кутику, промышляе, пробуе и выходить майже чуда. — Чи чули вы читателѣ „Свободы", що-то не давно тому вынайшовъ оденъ вченый Нѣмецъ проф. Ринтґенъ? Декотрі чули, а де-хто нѣ. Але я таки вамъ скажу: вынайшовъ свѣтло. Ба, але яке?! Розличными свѣтлами свѣтили вже люде: малисьмо свѣтло зъ каганьця, смоло-скипôвъ, свѣчокъ, нафты, пôзнѣйше вынайшли ґазъ и довго его употребляли, ажь въ конци зачали свѣтити електрикою. Здавало ся, що нема практичнѣйшого свѣтла надъ електрику, бо се свѣтле и красне и тане и до всього можна его ужити. Однакъ розумъ людскій роздумуючи зробивъ ще одинъ крокъ наперѣдъ, вынайшовъ свѣтло, котре свѣтить и черезъ стѣну. Еслибъ за стѣною вашои хаты мешкавъ вашь кумъ, а хотѣлибысте знати, що вôнъ въ той хвили робить, то засвѣтивши таке свѣтло видѣлибысте черезъ стѣну не потребуючи йти до его хаты. Длятого то нововынайдене свѣтло будуть уживати для вôдфотографованя рѣчей, котрі суть укрыті и ихъ не можна бачити. Пойшовъ, на примѣръ, рускій хлопець на крестины до Поляка. Чи вже були пôдпиті чи що, досыть, що посварились оба мôцно. Не втерпѣвъ мстивый Полякъ, вытягнувъ револьверъ и куля застрягла въ нозѣ Русина. Прецѣнь куля не може тамъ спочивати. Приходить лѣкарь, оглядае, мацяе, не може знати, де скрила ся куля. Щожь робить? Ставить коло ноги апаратъ фотографічный, свѣтить таке свѣтло и вôдбивае слабу ногу. Дивить ся на ню, на фотографіи вже, а куля лежить въ нохвѣ пôдъ самимъ черевомъ. Выймае ю зъ вôдтамъ, чистить рану и Русинъ полежавши троха знову здорôвъ, але на то, щобъ больше не ходивъ на крестины, де стрѣляють, або рѣжуть ся, але щобъ читавъ „Свободу" учачись всьому доброму. Таке свѣтло переходить черезъ всѣ предметы, лишь не свѣтить черезъ желѣзо и кости.

Отъ. хотѣвъ бы де-хто знати, кôлько грошей мае его товаришь въ кишени! За помочію того свѣтла и фотографіи дôзнае ся не заглядаючи навѣть до его мошонки. Засвѣтивъ таке свѣтло, приставивъ апаратъ фотографичный и вôдбивъ свого товариша, але якъ? Безъ ухъ, безъ носа, безъ штановъ — выбачте за выразъ — лишь самі кости, а на томъ мѣсци, де була кишеня, хитають ся въ воздусѣ 5 десятокъ.

Таке то выдумали вчені. Чи не чудо? Всѣ ихъ выходы суть що-разъ поєдинчійші и практичнѣйші, а цѣлый свѣтъ застосувуесь до нихъ. Нехай-же Русины американьскі больше интересують ся, що дѣе ся въ свѣтѣ, нехай пильнѣйше читають, бо прійде часъ и то незадовго, коли Русинъ задля своеи темноты не буде мôгъ мати мѣсця межи вчеными, цивілізоваными народами.

## СМѢХЪ И ПРАВДА.

### ПОШТИВЫЙ ЧОЛОВѢКЪ.

Адвокатъ: „За тую справу я рахую собѣ 25 дол. за роботу."

Кліентъ: „Але пане! коли сума о котру я скаржу стоить только 20 дол.

Адвокатъ: „То добре, зробить ся за 20 дол. Бо я готовый зробити — абы лише по справедливости.

### БЛИЗНЮКИ.

Мати дѣтей показала два тікеты по пôвъ цѣны кондукторови вôдъ желѣзницѣ. Кондукторъ недовѣряючи— запытавъ ся: якъ старі тоті хлопцѣ? Они не мають больше якъ по 6 роковъ — то суть близнюки — сказала мати. Чи такъ?!

О колька минутъ знову запытавъ ся кондукторъ: а гдежь ся родили? Мати не думаючи нѣчого каже: той оденъ въ Ню-Йорку, а той другій въ Парижу.

Въ Wayne County въ штатѣ Michigan, оденъ анґликаньскій проповѣдникъ лишаючи свôй приходъ, такъ прощавъ ся съ своими парохіанами: „Мои Братя! Розлука наша не дуже мене болить, а то зъ трохъ причинъ: Разъ не любите мене, по друге не любите ся взаимо меже собою, а по трете, Богъ васъ не любить. Еслибысте мене любили, заплатилибысьте менѣ мою залежну пенсію за послѣдныхъ пôвтора року. Не любите ся меже собою, бо еслибысте ся любили, то я мавъ бы больше шлюбôвъ. Богъ васъ также не любить, бо еслибы васъ любивъ, то больше покликувавъ бы васъ до себе, а я мавъ бы больше похоронôвъ и службъ Божихъ за помершими.

### Двѣ кумы.

„Вы кумо днесь щось не плачете за вашимъ небôщикомъ?"

„Не маю часу, бо иду хусты прати, але найно прійде недѣля то втоды выплачусь бо нема що иншого робити.

### Справка лестова Редакціи и Администраціи.

Ч. Кондратъ Селевачь, Плимонтъ, Па. — Пренумерату $2.00 получено. — „Свобода" высылае ся Вамъ.

Ч. И. Михальскій, Джерзи Сіті. — Даруйте, що „Свободу Вамъ не высылано, бо въ давной администраціи не було занкесано, що Вы пренумерату заплатили. Вôдъ днесь посылае ся „Свобода" регулярно.

Ч. В. Гладикъ, Майфилдъ, Па. — Ст. Олен. и А. Криль выслано газету. — „Свобода" вôдъ 1 ч. с. р. есть еще троха на складѣ, однакъ не богато. — Кôлько высылати? Гроши прашіте якъ буде больше, бо шкода почту дармо оплачувати.

Симъ препоручаемо Всч. Духовеньству и всѣмъ нашимъ Братямъ Русинамъ нашого коллектора Ч. Михаила Мороховича, котрый на пôдставѣ нашого довѣрія высланый по Амер. Руси по коллектѣ на нашу св. церковь.

**ELMIRA, N. Y.**

Рада церковна:
Алексій Курыла
Петро Ленакъ
Кузьма Молчанъ

Кузьма Варіянъ.

## САМЪ СОБѢ ВИНЕНЪ.

Д-ра Ивана Франка.

(Дальше).

II.

Свѣтъ широкій, а де въ нѣмъ подѣти ся бѣдному, беззахистному?

Микола Процьишовъ долѣ селомъ мовъ сновида а жѣнка йшла за нимъ ридаючи та заводячи, мовъ за вмерлымъ. Бувъ парный лѣтній день. Люде робили въ полю, и по селѣ нѣкого не було видно. Далѣ жѣнка подбѣгла и поровнала ся зъ чоловѣкомъ.

— Миколо, куды ты йдешь?

— До Свѣчи, — вôдповѣвъ той понуро.

— Боже мôй, що ты кажешь?

— Ну, а кудижь теперь йти? Иншого выходу нема...

— Най насъ Богъ боронить вôдъ того, Миколо? Не говори такъ! Ади, ось ту жие моя тѣтка, ходѣмо до неѣ, будемо лѣтомъ робити, а зиму якось перекалатаемъ.

— А вôдтакъ?

— Вôдтакъ..... вôдтакъ знову будемо робити и чень якось прожиемо межи добрыми людьми.

— Добрыми?... Ну, ну, варто межи ними жити! Нѣ вже, нѣчого зъ того не буде.

И Микола пустивъ ся йти далѣ. Жѣнка задержала его за руку.

— Бôй ся Бога, чоловѣче, що ты хочешь робити? Адже се грѣхъ великій! А мене-жь на кого лишишь? А дѣти?...

— А живши, що я тобѣ и дѣтямъ поможу? Дурна, пусти мене!

Але вона не пускала, и конче тягла его черезъ мѣстокъ на тетино подвѣре.

— Знаешь що, — сказавъ вконець Микола, — коли хочешь, то йди до тѣтки...

— А ты?

— Я не пôду.

— Чому?

— Я не можу и однои хвилѣ въ тôмъ проклятôмъ селѣ! Якъ мя силою задержишь, то повѣшу ся. Тожь лѣпше пусти.

— Але куды-жь ты пôдешь?

— Пôду на заробокъ, на Людвѣкôвку до тартаку.

— До тартаку? Господи небесный, таже ты слабый, якъ комарь! Що ты тамъ зможешь робити?

— Не бôй ся, щось уже найду. А тамъ теперь треба робôтниковъ, то прiймуть.

— А коли-жь вернешь?

— Якъ тôлько зароблю, щобы выкупити свое добро вôдъ того проклятого жида. Борше нѣ.

Вона вытрѣщила на него здивованй очи и трѣвожно глядѣла на него.

— Миколо, що ты кажешь?...

— То що чуешь.

— Але-жь то...

— Коли буде, то буде, але мусить бути. Або зароблю, або згину, — що менѣ по такôмъ житю! Бувай здорова!

Вôнъ поцѣлувавъ жѣнку и дѣтей и поволѣнимъ, нетвердымъ ходомъ пôшовъ далѣ гостинцемъ. Вона плачучи глядила за нимъ зъ мѣстка, поки не щезъ на скрутѣ за горбочкомъ.

III.

Рôкъ минувъ вôдъ того дня. Знову лѣто. Зъ погôдного неба сонце сыпле горяче промѣне на высокй лѣсы горы, на зеленй мочарки надъ рѣкою, на фабричнй забудованя Людвiковецкого парового тартака. Свѣча бурлить и розбивае ся о кругляcте камѣне; на необрубаныхъ горахъ млѣють смерековй лѣсы, повитй прозôрною синявою мглою. Середъ кôтловины стремить сама фабрика, зô всѣхъ бокôвъ обсаджена высокими стосами грубыхъ ботюкôвъ, мовъ величезнымъ сиримъ муромъ. Зъ червоного комина бухае дымъ и роздае ся проразливый свистъ, у нутрѣ фабрики чути скаженй клекôтъ, пискъ, скрипъ и ляскъ паровои машины, перемѣшаный зъ оглушаючимъ шумомъ воды и крикомъ робôтникôвъ. А въ вôддали на верхахъ гôръ роздае ся ту и тамъ цюкане топорôвъ та грохôтъ надучихъ величезныхъ смерекъ.

— Гура! — кричать рубачй при кождôмъ упадку такого лѣсового велетня, а вôдтакъ опять починае ся цюкане велетня обрубують зъ ґалузя и по утертôй колѣѣ спускають доли горою на рѣку, котра донесе его прямо до машины. День по за день зô всѣхъ верховъ на вкруги роздае ся те цюканя и той крикъ, день по-за день сотки лѣсовыхъ велетнѣвъ зъ хряскотомъ зсувають ся по голыхъ, шутровыхъ урвишахъ гôръ у долину, щобы тамъ на водѣ ждати, ажь прiйде ихъ черга лягати пôдъ невмолимй зелѣзнй зубы паровыхъ пилъ. И день у день 14 сложныхъ пилъ (ґатрôвъ) гризуть кости лѣсовыхъ велетнѣвъ, мовь 14 великихъ, незнищимыхъ червякôвъ.

(Дальше буде)







— Припоручаемъ Американьскимъ Русинамъ выдавництво „Бiблiотеки для рускои молодѣжи, котре выходить въ Коломыи (въ Галичинѣ) пôдъ редакцiею Юлiяна Насальского. На рôкъ одного тôлько доляра, а выйде за рôкъ 4 велики и грубй книжочки. Хто хоче мати тй книжочки, а цѣкавй они, най напише до Родакцiи „Свободы".













































Молись, трудись, учись, до СОЮЗА запишись, до читальнѣ ходи, Бога въ сердцю май, ближнього люби, церковь посѣщай, Свободу читай, Русь святу люби, доброму научай ся, грошей не марнуй, въ процеса не вдавай ся. Въ льотерiю не грайте, тôлько грôшь щадѣть. Братя! намъ треба „Народного Дому", ану скиньтесь по центови. Се не забувайте! . . . . Буде зъ насъ.